

Столітній А. В.,
кандидат юридичних наук,
начальник відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами,
які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство
Національної академії прокуратури України

Холмберг Я.,
старший радник з питань прокуратури (фінанси)
Консультативної місії Європейського Союзу в Україні

ЕЛЕКТРОННЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ШВЕЦІЇ

AN ELECTRONIC CRIMINAL PROCEDURE IN SWEDEN

У статті розглянуто електронний сегмент кримінального провадження Королівства Швеція, який передбачає здійснення переважної більшості процесуальних процедур в електронному форматі. Висвітлено алгоритм електронного процесуального «спілкування» сторони обвинувачення та суду. Загалом, досліджено використання електронних систем у кримінальній процесуальній діяльності вказаної країни.

Ключові слова: кримінальне провадження, Королівство Швеція, електронні інформаційні системи, електронне кримінальне провадження, прокуратура, поліція, митна служба, податкова, судова адміністрація, виконавча служба, RIF, Cåbra, BAS, BUS, DurTvå, Vera.

В статье рассмотрен электронный сегмент уголовного производства Королевства Швеция, который предусматривает осуществление преимущественного большинства процессуальных процедур в электронном формате. Изложен алгоритм процессуального «общения» стороны обвинения и суда. В целом исследовано использование электронных систем в уголовной процессуальной деятельности указанной страны.

Ключевые слова: уголовное производство, Королевство Швеция, электронные информационные системы, электронное уголовное производство, прокуратура, полиция, таможенная служба, налоговая, судебная администрация, исполнительная служба, RIF, Cåbra, BAS, BUS, DurTvå, Vera.

The article examines an electronic aspect of criminal proceedings of the Kingdom of Sweden, which ensures the majority of procedural procedures to be exercise in electronic format. The algorithm of procedural "communication" of prosecution and court is outlined. In general, the use of electronic systems in the criminal procedural activity In Sweden has been studied.

Key words: criminal procedure, Kingdom of Sweden, electronic information systems, electronic criminal proceedings, prosecution, police, customs, tax, judicial administration, executive service, RIF, Cåbra, BAS, BUS, DurTvå, Vera.

Постановка проблеми. Сучасний кримінальний процес України перебуває на переходному етапі трансформації з паперового формату кримінального провадження в електронний. Зазначене знайшло своє вираження у впровадженні Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), що законодавчо та технічно є невід'ємним електронним сегментом правозастосування. Однак тотальна інформатизація всіх сфер життя суспільства зумовлює геометричну прогресію об'ємів кримінальної процесуальної інформації, потребу її миттевого обміну та автоматизованого превентивного контролю, позбавленого корупційних ризиків. Зазначене, окрім постійного оновлення ЄРДР щодо усунення поточних практичних проблем, вимагає концептуального оновлення всього електронного сегменту кримінальної юстиції. Вбачається, що визначення наступних шляхів інноваційного вдосконалення ЄРДР потребує вивчення провідного світового досвіду функціонування електронного кримінального провадження, яскравим прикладом якого є сучасний кримінальний процес Королівства Швеція (далі – Швеція).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання кримінального процесу Швеції на рівні окремих інститутів досліджено українськими вченими, які, однак, не охопили його інноваційної скла-

ової. Електронний кримінальний процес Швеції досліджували такі шведські вчені як Агнета Корнстранд (Agneta Kornstrand) [5] та Карін Ліндстром (Karin Lindström) [6]. При цьому аналіз електронного кримінального провадження Швеції через призму вдосконалення електронного сегменту кримінального процесу України не відображене в працях науковців, що обумовлює актуальність нашої роботи.

Метою роботи є аналіз сучасного стану розвитку електронного кримінального провадження у Швеції, використання позитивних інновацій у національному електронному сегменті кримінального провадження шляхом інтеграції відповідних алгоритмів до функціоналу ЄРДР.

Виклад основного матеріалу. Інформатизація кримінальної юстиції Швеції щодо впровадження електронних процесуальних процедур та призначених для цього програмних продуктів знайшла своє вираження в електронному кримінальному провадженні на основі **RIF** (швед. «Rättsväsendets Informations Försörjning») – універсальної системи обміну цифровою інформацією між органами кримінальної юстиції.

Діяльність RIF регулюється рішенням уряду Швеції «Förordning om Rättsväsendets informationsförsörjning» (SFS 2014:1085) [4], яке водночас ґрунту-

ється на рішенні про три загальні керівні принципи RIF від 2003 року між судовими органами в рамках RIF-мережі у Швеції. У правовому аспекті RIF забезпечує: а) захист персональних даних; б) електронний цифровий підпис; в) програмні алгоритми уніфікації Кримінального кодексу Швеції (далі – КК Швеції) та Кримінального процесуального кодексу Швеції (далі – КПК Швеції) з електронною системою. У технічному аспекті RIF забезпечує цифровий обмін «структуреною інформацією» та електронними документами (розцінюється як «неструктурована інформація» – А.С.) між розрізними електронними системами органів кримінальної юстиції Швеції: **BAS**, **BUS** (електронні системи Податкової служби Швеції – А.С.), **DurTva** (електронна система Поліції Швеції – А.С.), **Cåbra** (електронна система Прокуратури Швеції (SPA та SECA) – А.С.), **Vera** (електронна система Шведської Судової Адміністрації, що включає районні суди та апеляційні суди – А.С.) та ін.

У КПК Швеції (Кодекс щодо судового порядку Швеції – А.С.) відсутні норми, що регулюють діяльність «Cåbra» чи будь-якої іншої електронної системи кримінального провадження. Замість цього нормативно-правова база включає в себе такі положення: стаття 8 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [2]; Глава 2 розділу 6 Конституції Швеції; Конвенція про захист осіб у звязку з автоматизованою обробкою персональних даних [1], а також національні закони про захист даних і особистої недоторканності. Для кожної електронної системи у RIF-ланцюгу органом кримінальної юстиції Швеції, що є її держателем, розроблено окреме положення.

Змістом RIF є структурована «скелетна» інформація, яка прослідковується «червоною ниткою» у міжвідомчому спілкуванні. Інформація вноситься до електронної системи один раз, після чого передається та обробляється впродовж усього «ланцюга» органів кримінальної юстиції. Кожен орган кримінальної юстиції Швеції формує окремі «блоки» структурованих та неструктурзованих даних. Це надає можливість органам, що мають доступ до електронної системи, відслідковувати рух справи з моменту реєстрації до остаточного вироку суду. Загалом до електронного ланцюга органів кримінальної юстиції об'єднаного RIF входять: Прокуратура, Поліція, Митниця, Податкова служба, Підрозділ боротьби з митними злочинами, Судова адміністрація, Виконавча служба.

Під час досудового розслідування через процесуальний статус прокурора у провадженні ключовим елементом RIF є «Cåbra» – система електронного кримінального провадження Прокуратури Швеції (держатель). Початкову версію «Cåbra» прокуратура Швеції впровадила в 2007 р. До цього прокуратура Швеції використовувала електронну систему, що за своїми можливостями була схожа на діючий у сучасному кримінальному процесі Україні ЄРДР. Протягом останніх 10 років «Cåbra» безперервно удосконалювалася шляхом додавання нових модулів. Так,

якщо на початку система електронного кримінального провадження Швеції, як і вітчизняний ЄРДР, складалася з «базових фраз», то сьогодні «Cåbra» володіє розвиненою та повноцінною «мовою» кримінального процесу.

Діяльність «Cåbra» та прокуратури Швеції в частині електронного кримінального провадження регулюється законом «Åklagardatalagen» (2015: 433) [3]. Інформація, що вноситься до «Cåbra» під час реєстрації злочину (вид злочину, дата та час його вчинення, опис події злочину (фабула), квалифікація, тощо – А.С.), є структурованою та може використовуватись будь-яким органом, що об'єднаний RIF.

Обмін даними між органами кримінальної юстиції організований таким чином. Наприклад, податкова під час виявлення порушень у процесі перевірки декларацій за допомогою «BAS» та «BUS» (вносячи відомості до електронних полів системи – А.С.) надсилає їх до прокуратури (до «Cåbra»). Водночас прокуратура вже в «Cåbra» вивчає отримані відомості та приймає рішення про початок досудового розслідування чи відсутність підстав для такого. У розпочатих провадженнях прокурор у «Cåbra» в електронному форматі доручає поліції здійснити досудове розслідування, надає вказівки. Після завершення збору доказів, що по мірі отримання вносяться поліцією до «DurTva», такий електронний файл з відповідним повідомленням скерується прокурору, який в «Cåbra» після його вивчення приймає рішення про передачу справи до суду (також за допомогою «Cåbra» та виключно в електронному форматі – А.С.). Щодо неструктурзованих даних, то вони представлені у формі pdf-файлів, що вбачається універсальним форматом для цього виду даних. Це переважно скановані паперові документи або електронні документи, конвертовані у pdf-файл, що завантажуються до «Cåbra». Їх обмін можливий лише в поєднанні зі структурованою інформацією, до якої pdf-файли прикріплюються як додатки.

В процесуальній діяльності прокурор окрім «Cåbra», що є основною електронною системою, використовує Microsoft Office, Skype (позбавляє необхідності в переїздах під час проведення нарад, зустрічей тощо – А.С.), зокрема для представлення справи в суді застосовується Microsoft Power Point.

Зазвичай вся взаємодія між судами та прокуратурою в рамках кримінального провадження проходить в електронному вигляді безпосередньо між «Cåbra» і «Vera». Електронна пошта або Skype іноді використовуються для інших повідомлень або як крайній захід резервного копіювання, якщо «Cåbra» з певною причини не працює (наприклад, оновлення). Під час спілкування за допомогою електронної пошти (або Skype) із судами такий електронний лист повинен за допомогою «Drag & Drop» бути «перетягнутий і введеній» до реєстру в «Cåbra» (або «Vera»).

Алгоритм здійснення кримінальної процесуальної діяльності в електронному середовищі «Cåbra» передбачає, що кожному етапу досудового розслідування відповідає власний модуль електронної системи. Якщо прокурор у Швеції отримав відомості

(від поліції, податкової, ін. органу чи особи або виявив самостійно під час розслідування іншого кримінального провадження – *A.C.*), що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, для початку досудового розслідування в електронному сегменті необхідно внести відомості до «Cåbra».

У частині повідомлення про кримінальне правопорушення фізична особа не може надіслати в електронному форматі відомості безпосередньо до «Cåbra», однак за допомогою системи «Drag & Drop» будь-яке електронне повідомлення, наприклад з електронної пошти, можливо перенести до електронної системи. Для прийняття рішення про початок досудового розслідування після входу до «Cåbra» прокурор здійснюється перехід до модуля підсистеми, за допомогою якого здійснюється реєстрація подій в електронному форматі. До електронних цифрових контурів вносяться дані про дату, час, адресу вчинення злочину, короткий виклад обставин справи, за наявності – правопорушника тощо, після чого дані зберігаються. Варто зазначити, що за наявності підстав вважати, що вчинено кримінальне правопорушення, внести відомості про подію може також поліція, податкова. На цьому етапі ще не прийнято рішення про початок досудового розслідування, а лише внесено відомості про подію. У цьому разі внесення до «Cåbra» даних про вчинені процесуальні дії та прийняті процесуальні рішення технічно відсутня потреба накладення електронного цифрового підпису, адже «Cåbra» автоматично фіксує дату та час вчинення процесуальної дії (прийняття процесуального рішення – *A.C.*) та посадову особу, що внесла дані.

Для прийняття рішення про початок досудового розслідування здійснюється перехід до наступного модуля, де зі списку попередньо внесених подій обирається необхідна. Після вивчення внесених до електронної системи даних прокурор для прийняття рішення відкриває каталог, який містить перелік процесуальних рішень, серед яких є: початок досудового розслідування, відмова в початку досудового розслідування та інші. Під час обрання з переліку пункту, що вказує на початок провадження, та збереженні відповідних даних рішення є прийнятым. Після цього досудове розслідування доручається працівнику поліції.

Прокурор надає вказівки у провадженні за допомогою використання модуля з шаблонами електронних документів у кримінальному провадженні. Структурно вказівки є довільними, однак прокурору необхідно вказати: коротку інформацію про подію кримінального правопорушення (фабулу), реєстраційний номер події правопорушення (зазвичай, зареєстрованого поліцією), далі – текст довільного формату, який прокурор хоче передати слідчому, процесуальні дії, що необхідно провести у провадженні (допити, огляди, експертизи, тощо). Внизу тексту вказівки прокурор назначає власні посаду, прізвище та ім'я. При цьому підпис (навіть електронний) не потрібен. У результаті формується електронний документ у форматі «.pdf», що належить до

неструктурованої інформації. Далі необхідно переїти в «Cåbra» до конкретного електронного кримінального провадження, завантажити попередньо сформований pdf-файл із вказівками та надіслати до поліції. При цьому доручення із вказівками можна надіслати конкретному слідчому. До файла можна додати окрему примітку (для власної зручності), яку прокурор потім зможе переглянути. Вказівки, що надіслано в «Cåbra» до поліції, автоматично реєструються та зберігаються у внутрішньовідомчій електронній системі останніх (*DurTvå*).

Створення обвинувального акта в електронній системі відбувається в окремому модулі, присвяченому обвинуваченню, де необхідно вчинити ряд послідовних дій. Спочатку створюється текст обвинувального акта, для цього в підсистемі серед переліку обирається шаблон відповідно до виду злочину. Під час відкриття шаблону з'являється вікно текстового редактора, вгорі якого знаходиться таблиця, що не підлягає редагуванню, внизу таблиці вноситься структурована та неструктурована інформація. До текстового редактора прокурор вносить адресу суду, до якого скерується обвинувальний акт, анкетні відомості підозрюваного (прізвище, ім'я, по-батькові, дату народження, персональний ідентифікаційний номер тощо – *A.C.*) та ін. Описується подія злочину (відображаються всі ознаки складу злочину – *A.C.*), наявність пом'якшуючих та обтяжуючих обставин, відображається складність справи, шкода, яку завдано потерпілому та яка підлягає відшкодуванню, тощо. Указані відомості є структурованими даними (виділяються в «Cåbra» сірим «маркером» – *A.C.*), що доступні іншим органам кримінальної юстиції, зокрема суду. Після цього вказується посилання на КК Швеції щодо кваліфікації правопорушення (структурно відображені інформація). У наступній частині документа прокурор указує всі докази, отримані під час досудового розслідування, та пояснення до кожного з них. Оскільки у Швеції судовий розгляд кримінального провадження є усним, будь-яка особа може прийти до суду й надати свідчення. Також до обвинувального акта можливо додати коментар, наприклад, про час, який може тривати судовий розгляд, на думку прокурора (2 години, півдня тощо).

Таблицю, що розташована на початку обвинувального акта автоматично заповнює електронна система, вказуючи автора документа, дату створення, номер провадження тощо. Обвинувальний акт підписується в електронній системі шляхом накладання електронного цифрового підпису під час збереження електронного документа в «Cåbra» (під час натискання відповідної функціональної «кнопки» – *A.C.*). Після цього прокурор повинен перевірити внесені дані та шляхом натискання відповідної «кнопки» підтвердити, що в порядку перевірки цей документ прочитано. Перед остаточним скеруванням обвинувального акта до суду необхідно внести до «Cåbra» відомості про завершення досудового розслідування. Лише після того, як в електронній системі: а) складено та збережено текст обвинувального

акта; б) підтверджено правильність тексту обвинувального акта; в) внесено відомості про завершення досудового розслідування, прокурор зможе скерувати обвинувальний акт до суду. Для цього прокурор у «Cåbra» додає до обвинувального акта всі документи, зібрані під час досудового розслідування, що зберігаються в електронній системі у форматі «.pdf», обирає суд, до якого буде скеровано обвинувальний акт з додатками і надсилає дані в електронному форматі. Прокурор безпосередньо з «Cåbra» скеровує до «Vera» електронний обвинувальний акт з матеріалами кримінального провадження, причому виключно в електронному форматі.

У вітчизняних реаліях прототипом такого процесуального алгоритму, що, однак, знаходитьться у «зародковій» стадії, є інтеропераційна система «ЄРДР-АСДС», за допомогою якої з електронного сегменту досудового розслідування до електронного сегменту судового провадження надсилається електронна картка правопорушника.

Водночас процедура відкриття матеріалів кримінального провадження стороні захисту в Швеції (у вітчизняному кримінальному процесі – ст. 290 КПК України – А.С.) не охоплена електронними процесуальними процедурами. Так, прокурор зобов'язаний надати стороні захисту всі матеріали досудового розслідування в паперовому форматі.

У частині практичної реалізації процесуальної процедури відкриття матеріалів досудового розслідування стороні захисту в Швеції можливі 2 шляхи: 1) роздрукувати матеріали досудового розслідування, перевезти їх до офісу адвоката та вручити йому, отримати про це паперову розписку; 2) роздрукувати матеріали досудового розслідування та надіслати їх поштою, після чого через 14 днів повторно роздрукувати та надіслати матеріали (така процедура зумовлена тим, що поштова система Швеції не надає послуг щодо підтвердження відправника про отримання листа адресантом. При цьому вбачається, що хоча б один з двох листів має бути отримано – А.С.). Однак у деяких випадках матеріали досудового розслідування надаються стороні захисту в електронному вигляді – записаними на DVD-диску.

Після скерування до суду обвинувального акта прокурор в електронному вигляді безпосередньо в «Cåbra» отримує від суду електронне повідомлення (що надсилається із «Vera») про час і дату судового розгляду кримінального провадження. Якщо таке повідомлення відправляється електронною поштою, прокурор за допомогою «Drag & Drop» має «перетягнути і ввести» його до реестру «Cåbra». Під час судового розгляду учасники процесу досліджують матеріали кримінального провадження в електронному вигляді. Так, прокурор приходить до суду з власним робочим ноутбуком та під'єдинує його до електронної мережі суду, що забезпечує здійснення електронної кримінальної процесуальної процедури. Сторінка з адміністрування справ судової системи у «Vera» забезпечує можливість для представника

судової системи перевірити тотожність даних, які є у них, з даними поліції. Суддя після вивчення доказів та прийняття рішення у провадженні складає його у «Cåbra» одразу та виключно в електронному форматі, використовуючи структуровану інформацію для відображення злочину у вироку.

Архітектура функціоналу «Cåbra» допускає лише вчинення тих дій, що передбачені КПК Швеції, чим забезпечено превентивний електронний процесуальний контроль.

Висновки. Досліджене в роботі електронне кримінальне провадження Швеції ілюструє ефективний механізм електронних кримінальних процесуальних процедур, що, на нашу думку, мають бути впроваджені в Україні. Одним з найбільш ефективних та актуальних для кримінального процесу України є цифровий обмін структурованою та неструктуреною інформацією між розрізнених електронних систем органів кримінальної юстиції, реалізований у RIF, що забезпечить зв'язок «дослідче провадження – досудове розслідування – судове провадження – виконавче провадження» в електронному правозастосовному середовищі. Зазначене передбачає доповнення ЄРДР реалізованим у «Cåbra» модулем створення електронних процесуальних документів за допомогою підсистеми уніфікованих шаблонів. У частині неструктурованої інформації відповідний механізм вже реалізовано в ЄРДР у вкладці «Прикріплені файли». Однак цей інструмент не передбачений КПК України та на практиці не набув поширення, відтак потребує законодавчого закріплення. Доцільно також указати на зручність реалізованого в електронному сегменті кримінального процесу Швеції «прямого» переміщення електронної інформації за допомогою підсистеми «Drag & Drop», що б суттєво вдосконалило ЄРДР. Електронний процесуальний діалог між користувачами BAS, BUS, DurTvä, Cåbra, Vera в подальшому може бути створений в Україні між ЄРДР і електронними системами органів кримінальної юстиції, що усуне паперове листування, пришвидшить, спростить та здешевить обмін даними. У частині вдосконалення контрольних функцій ЄРДР варто вказати на превентивний електронний процесуальний контроль «Cåbra», який допускає вчинення лише тих дій, що передбачені КПК Швеції. Також варто відзначити надзвичайну актуальність процедури скерування до суду (з «Cåbra» до «Vera») електронного обвинувального акта з матеріалами провадження в електронному форматі, що стане передумовою для створення у кримінальному процесі України електронного судового провадження, яке наразі перебуває в зародковому стані. Примітно, що на судову стадію кримінального процесу Швеції електронна взаємодія між суб'єктами кримінального провадження також пошиrena, що актуальним для кримінального процесу України та є перспективним напрямом наступних наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_326.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Åklagardatalagen (2015: 433) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/swensk-forfattningssamling/aklagardatalag-2015433_sfs-2015-433.
4. Förordning om Rättsväsendets informationsförsörjning (SFS 2014:1085). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/swensk-forfattningssamling/forordning-20141085-om-rattsvasendets_sfs-2014-1085.
5. Kornstrand A. Informationshanteringen i rättskedjan /Agneta Kornstrand // Svensk Juristtidning. – 2009. – С. 556–565 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svjt.se/svjt/2009/556>.
6. Lindström K. Säkerheten främst när åklagarna blir mobile / Karin Lindström / 22.08.2013. – С. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://computersweden.idg.se/2.2683/1.518679/sakerheten-framst-nar-aklagarna-blir-mobila>.